

O'QUVCHILARDA AXBOROT ISTE'MOLI MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Karimboyeva Shohida Baxtiyor qizi

Ajiniyoz nomidagi NukusDPI, Turkiy tillar fakulteti, O'zbek tili kafedrasi o'qituvchisi

Mavlonberdiyeva Nafisa Ozod qizi

Ajiniyoz nomidagi NukusDPI, Turkiy tillar fakulteti 3-"V" kurs talabasi

Amatova Muxlisa Azimboy qizi

Ajiniyoz nomidagi NukusDPI, Turkiy tillar fakulteti 3-"V" kurs talabasi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada ta'limda axborot savodxonligi tushunchasi o'rganiladi va ta'lim sohasida axborot savodxonligini oshirishdagi roli yoritilib, axborot savodxonligini ta'lim o'quv dasturiga integratsiyalash strategiyalari hamda ushbu jarayonda yuzaga keladigan muammolar va yechimlar ko'rib chiqiladi.*

***Kalit so'zlar:** Estetik tarbiya, axborot, interfaol, integratsiyalash, strategiya.*

Axborotga asoslangan zamonaviy jamiyatda o'quvchilarda kuchli axborot savodxonligi ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Axborot savodxonligi axborotni topish va undan foydalanish qobiliyatidan tashqarida u tanqidiy baholash, samarali foydalanish va axborotni axloqiy qo'llashni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, maqolada axborot savodxonligining o'quvchilarning estetik rivojlanishiga ta'siri ko'rib chiqiladi, axborot savodxonligi ta'limi orqali erishish mumkin bo'lgan yaxlit o'sish ta'kidlanadi. Axborot savodxonligining ahamiyatini tushunish va turli yondashuvlarni o'rganish orqali biz talabalarga estetik hissiyotlarini tarbiyalagan holda axborotga boy dunyoda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatini berishimiz mumkin.

Axborot savodxonligi – bu shaxslarga ma'lumotni samarali topish, baholash va undan foydalanish imkonini beradigan ko'nikma va malakalar to'plami. U turli xil axborot manbalariga kirish va navigatsiya qilish, axborotning ishonchliligini tanqidiy tahlil qilish va baholash, so'ngra uni turli kontekstlarda to'g'ri qo'llash qobiliyatini o'z ichiga oladi. ¹

Axborotga asoslangan jamiyatda axborot savodxonligi o'quvchilar uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi. Bizning qo'limizda mavjud bo'lgan juda ko'p ma'lumotlar bilan navigatsiya qilish va barchasini anglash qobiliyati muhim mahoratga aylandi. Axborot savodxonligi o'quvchilarni mustaqil o'rganuvchi,

¹ Khaydarov S.A.(2019). Use of products of the fine arts fine arts in teaching history of Uzbekistan. International Journal of Research. 6(03).40-44

tanqidiy fikrlaydigan va mas'uliyatli fuqarolar bo'lishga imkon beradi. Bu ularga asoslangan qarorlar qabul qilish, muammolarni hal qilish va o'z fikr-g'oyalarini samarali yetkazish imkonini beradi.² Axborot savodxonligi o'quvchilarda har tomonlama rivojlangan ko'nikmalarni shakllantirish uchun birgalikda ishlaydigan bir nechta asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi. Ushbu komponentlar axborot ehtiyojlarini aniqlash, tegishli ma'lumotlarga kirish va olish, manbalarning sifati va ishonchligini baholash, ma'lumotlardan axloqiy foydalanish va iqtibos keltirish va doimiy o'zgaruvchan axborot landshaftida yangilanib turish uchun doimiy ravishda umrbod ta'lim olish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Axborot savodxonligi va tanqidiy fikrlash yonma-yon ketadi. Axborot savodxonligi o'quvchilarni ma'lumotni topish va baholash uchun zarur vositalar bilan ta'minlasa, tanqidiy fikrlash ularga duch kelgan axborotni tahlil qilish, izohlash va anglash imkonini beradi. Ushbu ikki ko'nikmani birlashtirgan holda, talabalar noto'g'ri fikrlarni farqlashlari, mantiqiy xatolarni aniqlashlari va dalillar va asosli fikrlash asosida o'z fikrlarini shakllantirishlari mumkin.

Axborot savodxonligi ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'minlash uchun ularni o'quv dasturiga kiritish juda muhimdir. Axborot savodxonligi maqsadlariga aniq e'tibor qaratiladigan darslar va topshiriqlarni loyihalash o'quvchilarga mashq qilish va ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Masalan, o'qituvchilar o'quvchilardan ishonchli ma'lumot manbalarini topish, baholash va ulardan foydalanishni talab qiladiganlar va tadqiqot loyihalarini birgalikda amalga oshirishlari mumkin, bu esa axborot savodxonligi axborotdan foydalanuvchilarning ta'lim natijasiga aylanishini ta'minlaydi.³ Ajiniyoz nomidagi NukusDPIning 2-kurs talabalari fan resurslari qatorida Axborot texnologiyalarini kasbiy faoliyatda qo'llash kabi fan o'qitilsa, 4-kurs talabalarining fan resurlarida Ta'lim natijalarini baholashning zamonaviy metodlari kabi fanlar o'qitiladi. Buning natijasida bo'lajak pedagoglar axborot kommunikatsiya vositalaridan o'z kasbiy faoliyatida qanday foydalanishi, kompyuter savodxonligi hamda ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim darajalarini baholashda axborot kommunikatsiya vositalardan foydalangan holda zamonaviy metodlar asosida baholash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Axborot savodxonligini rivojlantirish asosidagi fanlar nafaqat bizning oliygohimizda, balki yurtimizning barcha oliygohlarining fan resurlari qatorida boshqa fanlar bilan birgalikda ham amaliy, ham nazariy jihatdan o'rgatilmoqda.

² Davrenov J, Haydarov S.A (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA XVIXVIII ASRLARDA YAPONIYA DAVLATI TARIXINI AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).

³ 1475-1792 15. Khaydarov S.A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGESCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43)

Axborot savodxonligini integratsiyalash muayyan mavzular bilan cheklanib qolmasligi kerak, balki o'qituvchilar o'z kasbiy faoliyatida fanni o'quvchilarga qiziqtirish va ularning bilim darajasini yuqori darajaga ko'tarish maqsadida faqat nazariya bilan cheklanibgina qolmay, o'z fanini boshqa fanlar atamasi bilan bog'lagan holda axborot kommunikatsiya vositalaridan amaliyotda unumli foydalanishlari lozim. ⁴Fanlararo yondashuvni yaratish uchun fan o'qituvchilari va maktab, oliygoh kutubxonachisi yoki axborot mutaxassisi o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Birgalikda ishlash orqali o'qituvchilar turli fanlar bo'yicha axborot savodxonligi ko'nikmalarini mustahkamlashlari mumkin, bu esa o'quvchilarga ushbu ko'nikmalarni kutubxona yoki kompyuter sinfidan tashqarida o'tkazish va qo'llash imkonini beradi, axborot savodxonligini ularning ta'lim tajribasining ajralmas qismiga aylantiradi. Axborotni targ'ib qilish strategiyalari va usullari, o'quvchilarda savodxonlik ko'nikmalarini quyidagicha keltirishimiz mumkin:

Talabalarga samarali tadqiqot ko'nikmalarini o'rgatish: Bugungi raqamli asrda talabalar uchun ma'lumotlarning ulkan dengizida harakat qilish uchun kuchli tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish juda muhimdir. O'qituvchilar o'quvchilarga ma'lumotni qanday samarali qidirish, manbalarni baholash va ularning natijalarini keltirish bo'yicha ko'rsatmalar berishi kerak.. Tadqiqot ko'nikmalarini o'rgatish nafaqat talabalarga ilmiy izlanishlarida yordam beradi, balki ularni ongli qarorlar qabul qilish uchun umrbod ko'nikmalar bilan jihozlaydi.

Axborot manbalarini tanqidiy baholashni rag'batlantirish: Onlayn ma'lumotlarning ko'pligi bilan talabalar uchun manbalarning ishonchliligi va ishonchliligini tanqidiy baholash muhimdir. O'qituvchilar turli axborot manbalarining to'g'iligi, tarafkashligi va dolzarbligini baholash usullarini o'rgatish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishi mumkin. Shubha va aql-idrokni rag'batlantirish orqali o'quvchilar ishonchli va ishonchsiz ma'lumotni farqlashda yaxshi tayyorgarlik ko'rishlari mumkin.

Axborot savodxonligini o'rgatishda texnologiyadan foydalanish: Texnologiya axborot savodxonligini oshirishga yordam beradigan kuchli vositadir. O'qituvchilar o'quvchilarni amaliy o'rganish tajribasiga jalb qilish uchun onlayn ma'lumotlar bazalari, interfaol darsliklar va ta'lim ilovalari kabi raqamli resurslardan foydalanishlari mumkin. Axborot savodxonligi bo'yicha o'qitishga texnologiyani

kiritish orqali talabalar raqamli savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishlari va tez rivojlanayotgan raqamli landshaftga moslashishlari mumkin.

Axborot savodxonligini oshirishdagi to'siqlarni aniqlash: Axborot savodxonligi bo'yicha ta'limni amalga oshirishdagi muammolardan biri uning rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan to'siqlarni aniqlashdir. Ushbu to'siqlar o'qituvchilar va talabalar o'rtasida cheklangan xabardorlikni, resurlar va o'qitish uchun mablag' yetishmasligini va o'quv dasturidagi raqobatdosh ustuvorliklarni o'z ichiga olishi mumkin. Ushbu to'siqlarni tan olgan holda, o'qituvchilar va siyosatchilar ularni yengib o'tish uchun yechimlarni topishga harakat qilishlari mumkin.

Resurs cheklovlari va kirish muammolarini bartaraf etish: Kompyuterlar, internetga ulanish va zamonaviy kutubxona materiallari kabo resurslardan foydalanishning cheklanganligi axborot savodxonligini oshirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu muammoni hal qilish uchun maktablar va jamoalar texnologiya va ta'lim resurslaridan teng foydalanishni ta'minlash uchun hamkorlik qilishi mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchilar resurslar cheklangan muhitda axborot savodxonligi ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kitoblar, gazetalar va jamoat hamkorligi kabi past texnologiyali alternatalardan foydalanishlari mumkin.

Axborot savodxonligi bo'yicha o'qituvchilarning malakasini oshirish: O'qituvchilar axborot savodxonligi bo'yicha ta'limning asosiy yordamchilaridir, ammo ular o'zlarining bilim va ko'nikmalarini oshirish uchun kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini talab qilishi mumkin. Axborot savodxonligi bo'yicha seminarlar, seminarlar va onlayn kurslarni taklif qilish o'qituvchilarga ushbu ko'nikmalarni samarali o'qitish va o'quv dasturlariga integratsiya qilish imkoniyatini beradi. Kasbiy rivojlanishga sarmoya kiritish orqali maktablar axborot savodxonligini oshirish uchun mustahkam poydevor yaratishi mumkin.

Axborot savodxonligi va estetik rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish: Axborot savodxonligi va estetik rivojlanish ko'pincha o'zaro bog'liq deb qaralmaydi, lekin ular simbiotik munosabatlarga ega. Axborot savodxonligi orqali talabalar turli nuqtayi nazarlar, madaniyatlar va san'at shakllari bilan tanishadilar. Bu ekspozitsiya ularning estetika haqidagi tushunchasi va bahosini kengaytiradi, bu ularga yanada nozik va inklyuziv badiiy sezgirlikni rivojlantirishga imkon beradi.

Axborot savodxonligi orqali ijodkorlik va madaniy tushunishni oshirish: Axborot savodxonligi talabalarga turli badiiy ifodalarni, madaniy an'analarni va tarixiy kontekstlarni o'rganish imkonini beradi.⁴ Pedagoglar o'quvchilarga keng ko'lamlari axborot resurslaridan foydalanish imkoniyatini berish orqali ularning ijodini

faollashtirishi, mazmunli va innovatsion badiiy asarlar yaratishga ilhomlantirishi mumkin. Axborot savodxonligi, shuningdek, turli badiiy an'analarga hamdardlik, hurmat va qadrlashni rag'batlantirish orqali madaniy tushunishni rivojlantiradi.

Axborot savodxonligi faqat ma'lumotni topish va baholashdan iborat emas, bu talabalarni bugungi murakkab axborot landshaftida harakat qilish va o'z hissasini qo'shish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va fikrlash bilan jihozlashdir. O'quvchilarda axborot savodxonligi ko'nikmalarini tarbiyalash orqali biz ularning imkoniyatlarini kengaytiramiz. Axborot savodxonligi talabalarning yaxlit o'sishining muhim tarkibiy qismidir. Axborot savodxonligi ta'limini yuksaltirishda muvaffaqiyatlarga erishilgan bo'lsa-da, hali qilinadigan ishlar mavjud. Biz barcha fanlar va sinflar darajasida axborot savodxonligi ko'nikmalarini integratsiyalashuvini targ'ib qilishda davom etishimiz kerak. Bundan tashqarida, eng samarali amaliyotlarni o'rganish va axborot savodxonligining talabalar muvaffaqiyatiga uzoq muddatli ta'sirini baholash uchun qo'shimcha tadqiqotlar talab etiladi. Axborot savodxonligi bo'yicha ta'lim va tadqiqotlarga sarmoya kiritib, biz talabalarni axborotga boy bo'lgan zamonaviy dunyoda rivojlanishlari uchun zarur vositalar bilan ta'minlay olamiz.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda axborot savodxonligini rivojlantirish eng muhim masala ekanligi ayon bo'ladi. Talabalarni axborotni boshqarish va tanqidiy baholash ko'nikmalari bilan jihozlash orqali biz ularga umrbod o'rganuvchilar va tobora o'zaro bog'langan dunyomizning faol ishtirokchilari bo'lish imkoniyatini beramiz. Axborot savodxonligini o'quv dasturiga kiritish va undan foydalanish o'quvchilarning axborotni izlash, tahlil qilish va axloqiy jihatdan foydalanish qobiliyatini oshirishi mumkin. Cheklangan resurslar va undan foydalanish imkoniyati kabi qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkin bo'lsa-da, yechimlarni hamkorlik, kasbiy rivojlanish va innovatsion yondashuvlar orqali topish mumkin. Oxir oqibat, axborot savodxonligini oshirish orqali biz nafaqat intellectual rivojlanishga yordam beramiz, ularning ijodiy qobiliyatini, madaniy tushunchasini va bilim darajasini rivojlantiramiz. Talabalarimiz kamoloti va butun jamiyat farovonligi uchun axborot savodxonligi bo'yicha ta'limga ustuvor ahamiyat berish va sarmoya kiritishimiz, albatta, yurtimiz rivoji uchun muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Khaydarov S.A.(2019). Use of products of the fine arts fine arts in teaching history of Uzbekistan. International Journal of Research. 6(03).40-44
2. Khaydarov S.A.(2020). Pedagogic and didactic possibilities of using miniature works in historical lessons. International Journal of Psychosocial Rehabilitation.

3. 1475-1792 15. Khaydarov S.A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGESCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43)
4. Davrenov J, Haydarov S.A (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA XVIXVIII ASRLARDA YAPONIYA DAVLATI TARIXINI AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
5. Narmatov D, Haydarov S (2021) TARIX FANINI O'QITISHDA ISPANIYA XV-XVII ASRLARDAGI TARIXI. Scientific progress, 1(6).

